

Zemnieki meklē izdzīvošanas veidus

TENDENCES

"Latvijas Bizness" turpina pētīt, kā situācijai pielāgojas un izdzīvo Latvijas zemnieki un kooperatīvi – publikācijai par norisēm Latgalē tagad seko saruna par Kurzemes zemniekiem.

ILMĀRS RANDERS

"Eiropā un Latvijā bez pārtikas nepaliksim, taču daudziem pirkumu prioritātes nāksies mainīt, jo cenas veikalos aug. Rudens arī rādīs, cik zemnieku vispār turpinās saimniekošanu laukos. Iespējams, ka daudzi to ierobežos vai pārstās, jo, piemēram, augkopībā šis jau ir ceturtais smagais gads pēc kārtas. Pat profesionāls lauksaimnieks savā saimniecībā nevar visu ietekmēt, pat arī tāds, kurš principā prot izaudzēt visu, kas mūsu platuma grādos aug," vērtē lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības "Durbes grauds" valdes priekšsēdētājs Sandris Bēča.

Kurzemnieku kooperatīvs darbojas jau 23 gadus un šobrīd apvieno vairāk par 230 biedriem, kuri kopumā apsaimnieko apmēram 35 000 ha. "Durbes grauda" vadītājs rēķina, vidējais saimniecības lielums esot aptuveni 150 ha, jo kooperatīvā pakalpojumu saņēmējiem saimniecību platības esot diapazonā no pieciem līdz 1500 ha. Gada apgrozījums kooperatīvam pēdējā laikā nostabilizējies aptuveni 30 miljoni eiro gadā, ierindojot to starp lielākajiem uzņēmumiem ne tikai Dienvidkurzemes novadā, bet arī starp 500 lielākajiem uzņēmumiem Latvijā.

Meklē izdzīvošanas veidus

Ar lauksaimniecību saistītajās nozarēs Latvijā kopumā esot apmēram 50 dažādu kooperatīvu. Pēc biedru skaita lielākais un nozarē ietekmīgākais ir "Latraps", kam seko Vidzemes un Latgales graudaudzētāju kooperatīvs "VAKS", un tad – "Durbes grauds". Galvenie uzdevumi: biedru sazaļotās produkcijas iepirkšana, pirmapstrāde un realizācija, ražošanai nepieciešamo izejvielu sagāde, kā arī konsultācijas un apmācību organizēšana ražošanas efektivitātes paaugstināšanai.

Maijā "Latvijas Bizness" apmeklēja Latgali un tikās ar lauksaimniekiem austrumu pierobežā. Sarunā ar biedrības "Latgales ražojošo lauksaimnieku apvienību" valdes priekšsēdētāju Aivaru Bernānu iezīmējās kāda tendence šajā reģionā –

ILMĀRA RANDERA FOTO

"Šopavasara piedzīvojām precedentu: pārdeva ļoti labu zemi, apmēram 50 ha vienā laukā, varētu teikt – ideālu gabalu. Pircējs neatradās. Pārdevējs meklēja pagaidu risinājumu dalot un iznomājot. Arvien vairāk zemnieku tagad kļūst tādi kā ķīlnieki – saistības ir, bet ražot nav izdevīgi," jaunu tendenci iezīmē lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības "Durbes grauds" valdes priekšsēdētājs Sandris Bēča.

gadu desmitiem ilgās intensīvo kultūru, tādu kā kviešu un rapša, audzēšanas dēļ jau tā ne pārāk auglīgā Latgales zeme esot noplicināta, minerālmēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu cenas nemitīgi aug, bet graudu iepirkuma cenas paliek nemainīgas. Šo un citu iemeslu dēļ Latgalē arvien vairāk sāk pievērsties mazāk intensīvo kultūru, kā eļļas linu, audzēšanai, vienlaikus samazinot produkcijas transportēšanas izmaksas un arī atjaunojot zemes auglību. Vai līdzīgas tendences vērojamas arī Kurzemē?

Augkopībā – četri smagi gadi pēc kārtas

Pērn Latgalē, sevišķi Rēzeknes novadā, lietus gandrīz bez apstājas lijis no maija līdz ražas novākšanai un ziemāju sējai, bet Dienvidkurzemes novadā bijis pretēji. "Pavasaris bija ideāls – lietutiņš, saulīte. Vasarā raža izauga lieliska, jo arī 2024. gada rudenī apstākļi ziemāju sējai bija teicami. Salikās nepieciešamais potenciāls perfektai ražai! Taču augusta beigās, kad ražu vajadzēja vākt, sākās problēmas. Bija izaugušas rekordtonnas, taču viss novāktais bija derīgs tikai lopbarībai. Tas mīnusus palielināja vēl vairāk, jo audzēti tika pārtikas graudi, kam nepieciešami lielāki ieguldījumi," pērn sezonu atceras Sandris Bēča.

Šogad labāk izskatoties vasarāji, jo pērn Durbes ap-

šānu varētu arī beigt. Lielajām saimniecībām bizness it kā ir stabilāks un vērtīgāks, taču parādījusies problēma ar pēctecību, jo nav darba turpinātāju. Pavisam liela problēma rodas, ja kāds pēkšņi aiziet viņš. Tā nesen bija kaimiņos saimniekojušam dānim, ar kura 4000 ha saimniecību mantinieki trīs gadus mocījās, bet galu galā tāpat sadalīja un izpārdeva. Kustība ar zemiem notiek visu laiku," stāsta Sandris Bēča.

Attiecībā par zemes auglību un kultūru izvēli viņš spriež tā: kā strādā, tāda arī zeme. Ja to dara tālredzīgi, kopjot un mēslojot, ievērojot augu seku un kaļķojot, zemes noplicināšanai nevajadzētu notikt. Tā notiekot tad, ja pārāk aizraujoties ar tuvredzīgu saimniekošanu. "Pirmās Latvijas Republikas laikos faktiski nodarbojās ar bioloģisko lauksaimniecību. Kādēļ tolaik zemi nenoplicināja? Tādēļ, ka bija pavisam citas ražas, vidēji tikai divas tonnas no hektāra, izmantoja kūtsmēslus un augu seku, tādēļ auglība turējās. Šobrīd, ja grib audzēt tikai kviešus un taupīt ar mēslošanu, tikai uzber slāpekli un dzen labību ārā – augšne vienā brīdī arī pārstās būt auglīga. Tādi saimnieki ir, tiem šobrīd iet visgrūtāk. Tādēļ, lai auglību uzlabotu, nonākam pie dažādiem nišas produktiem – kaņepēm, eļļas līnēm, zirņiem, pupām un citām kultūrām," spriež Sandris.

Geniāls projekts, bet revolūcija nebūs

"Līdz šim lielāko daļu no Latvijā izaudzētā – rapšus, graudus, zirņus, pupas un citu – pārdodam citiem kā izejvielu. Proti, eksportējam bez pievienotās vērtības. Mūžīgs bija jautājums, ka arī pašiem vajag nopietnāku pārstrādi, un tāda tagad mums būs "ASNS Ingredient" jaunā zirņu projekta ieviešana Jelgavā, kuras izveidi koordinē Edgars Ruža, bijušais "Latrapa" vadītājs. Manā ieskatā viņš un šī ideja ir geniāli, jo izdevies atrast investorus, kuri iegulda vairāk nekā paši, vienlaikus jaunajā rūpnīcā saglabājot kontrolpaketi vietējiem īpašniekiem – tā ir ļoti liela māka," saka "Durbes grauda" vadītājs.

Geniāls projekts, bet revolūcija nebūs

"ASNS Ingredient" rūpnīcas tapšanā būs ieguldīti 132 miljoni eiro. Uzņēmumā 51,42% pieder "Latrapam", 0,13% lauksaimnieku kooperatīvam "Barkavas arodi" un 0,01% "Durbes graudam", savukārt pieredzējušam Vācijas pārtikas ražošanas uzņēmumam "Pfeifer & Langen International" pieder 48,44%. Latvijas lauksaimnieku kooperatīvi projektā ieguldījuši apmēram 10 miljonus eiro, vācu partneri – divtik vairāk. Atlikušo būvniecībai nepieciešamo summu aizdevusi Rietumu Banka un "Altum", saņemts arī Lauku Atbalsta dienesta finansējums. Rūpnīcas izbūve esot tuvu finišam, un tai būs va-

jadzīga jau šā gada zirņu raža. Politiku daudzina – "lauksaimniecības revolūcija" būs? "ASNS Ingredient" gadā vajadzēs līdz 70 000 tonnu zirņu, rūpnīcai strādājot ar pilnu jaudu. Šādu apjomu var izaudzēt apmēram 20 000 ha, kas ir ļoti neliela daļa no Latvijas diviem miljoniem hektāru aramzemes. Tā ka nekāda "revolūcija" nozarē nenotiks, taču parādīsies stabils noiets zemniekiem, kuri zirņus jau audzē augu sekas dēļ vai arī plāno to darīt. "Stabils noiets tagad ir tikpat svarīgs kā laba cena, jo šobrīd Latvijā vēl ir atlikumi no pērnā gada ražas, kas nav pārdoti. Lai arī jaunajā rūpnīcā esam mazākuma daļu līdzīpašnieki, nedomāju, ka mūsu biedriem tāpēc cena būs augstāka nekā citiem – kā kooperatīvi orientējamies uz labumu no rūpnīcas dividendēm, un tas dos pozitīvu pienesumu arī mūsu biedriem", atzīst "Durbes grauda" vadītājs. Viņš teic, ka testa režīmā kooperatīva biedri zirņus audzējoši jau vairākus gadus, nokuļot apmēram 3000 tonnu, kas esot apmēram 3% no kopējās ražas apjoma.

Badu neparedz, bet...

"Intensīvo kultūru audzēšana nekur nepalik, taču ražas, iespējams, būs zemākas – jau šogad minerālmēslos lieto mazāk, un to redzam pēc pārdotajiem apjomiem. Pavasarī piedzīvojām nebijušu precedentu: pārdeva ļoti labu zemi, apmēram 50 ha vienā laukā, varētu teikt – ideālu gabalu. Pircējs tā arī neatradās. Pārdevējs meklēja pagaidu risinājumu dalot un iznomājot. Arvien vairāk zemnieku tagad kļūst tādi kā ķīlnieki – saistības ir jāpilda, bet ražot nav izdevīgi. Saimniecību un zemi pārdot arī nevar, nav nopietnu pircēju.

Pie mums kopumā no audzētā 2/3 joprojām ir kvieši, nozīmīga daļa arī rapšiem, tikai pēc tam seko visi pārējie kultūraugi. Nevaru iedomāties, ka rudenī vai tuvākajos gados ES mērogā varētu iestāties bads, taču cenas pārtikai, visdrīzāk, pieaugs. Veikalos cenas regulē tirgotāji, kuri ir ieinteresēti visu iepirkt lēti un pārdot dārgi. Taču jāsaprot arī tas – ja zemnieku produktiem nebūs cenas, viņi pārstās ražot. Manuprāt, tieši tādēļ ES lauksaimniecība arī ir subsidēta – lai arī šādos četros sliktos gados, kā pie bija pie mums, zemnieki varētu izdzīvot un saimniecību saglabāt," domā Sandris Bēča.